

15.2.2018

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 2/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Suomen Akatemia lausuu hallituksen esityksestä laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta kunnioittavasti seuraavaa.

Lakiesityksen sisällöstä

Yleistä. Esityksen keskeiset kohdat ovat Akatemian näkemyksen mukaan tieteen ja tutkimuksen kannalta kannatettavia. Keskeiset muutokset koskevat Suomen Akatemian hallinnollisen aseman määrittelyä, Akatemian tehtävien kuvausta, toimikuntien tehtävämäärittelyä ja toimikausia sekä kuulemismenettelyä toimikuntien nimittämisessä. Lain nojalla annettavaa valtioneuvoston asetusta Suomen Akatemiasta ehdotetaan myös muutettavaksi siten, että tieteellisten toimikuntien määrä muuttuisi neljästä kolmeen.

Akatemian hallinnollisen aseman muotoilu 1 §:ssä on nykyisessä laissa kuvattu virkkeellä ”Suomen Akatemia on tiedehallinnon keskuselin, joka kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan.” Esityksen mukaan se muutettaisiin muotoon ”Suomen Akatemia on tieteen ja tutkimuksen asiantuntijaorganisaatio, joka kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaan.” Muutos selkeyttää Akatemian asemaa.

Akatemian tehtävien määrittely 2 §:ssä on esityksessä kirjoitettu selkeämmin kuin nykyisessä laissa. Akatemian keskeinen tehtävä on tutkimuksen rahoittaminen. Toinen keskeinen tehtävä on toimia asiantuntijana tiedepolitiikan kehittämisessä ja toimeenpanossa esimerkiksi aineistojen ja analyysien tuottajana. Uudelleen muotoiltua tehtävien määrittelyä tukee myös sidosryhmiltä valmistelussa saatu palaute.

Toimikuntien tehtävien määrittely 5 §:ssä on esityksessä selkeämpi kuin nykyisen lain. Toimikunnan jäsenen toimikausi olisi kolmivuotinen ja toinen peräkkäinen kausi olisi mahdollinen vain, jos henkilö toimii puheenjohtajana jompanakumpana kautena. Kausien rajoituksella pyritään siihen, että luottamuselinten jäsenyys olisi myös jatkossa kiinnostava aktiivitutkijoille, kun sitoutuminen jäsenyyteen olisi pääsääntöisesti vain kolmivuotinen. Tällöin toimikuntien jäsenenä voisi vuosien mittaan myös toimia useampi tutkija. Toimikuntien nimittämisen yhteydessä esitys

SUOMEN AKATEMIA

laajentaa valmistelussa kuultavien tahojen piiriä. Muutokset 5 §:ään ovat kannatettavia.

Akatemian *hallintovirastoa* koskevaa 8 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että hallintovirasto voisi käsitellä pienet muutokset toimielinten päätöksiin. Tällä muutoksella saataisiin toimielinten työtä sujuvoitettua, kun esimerkiksi pieniä vanhempainvapaista ja muista vastaavista syistä johtuvia rahoituskauden muutoksia ei tarvitsisi päättää toimielimissä.

Valtioneuvoston asetusta Suomen Akatemiasta ehdotetaan hallituksen esityksen yhteydessä myös muutettavaksi. Nykyjärjestelmässä toimikuntia on neljä: biotieteiden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta, kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta, luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta ja terveyden tutkimuksen toimikunta. Muutoksen myötä toimikuntia olisi kolme: kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta, luonnontieteiden ja tekniikan tutkimuksen toimikunta sekä biotieteiden, terveyden ja ympäristön tutkimuksen toimikunta.

Muutoksen tarkoituksena on pyrkimys koota life sciences -tematiikkaan kytkeytyvä tutkimus yhden toimikunnan alueeseen. Siirtyminen neljän toimikunnan mallista kolmeen toimikuntaan myös vähentäisi toimikuntien välisiä raja-aitoja, laajentaisi niiden toiminta-alueita ja edistäisi tutkimuksen uudistumista sekä toimikuntien toimialoilla että niiden väliin jäävillä tutkimusalueilla. Myös suurin osa säädösmuutosten lausuntokierroksella annetuista kommentoijista kannatti kolmen toimikunnan malliin siirtymistä. Muutoksen jälkeen kolme toimikuntaa olisivat hakemusmääriltään suurin piirtein yhtä suuria. Akatemia tulee jatkossakin kiinnittämään erityistä huomiota toimikuntien välisiin alueisiin kohdistuviin hakemuksiin.

Kokonaisuutena Suomen Akatemia katsoo hallituksen esityksen olevan yhdensuuntainen Akatemian tavoitteiden kanssa ja kannattaa esitystä.

Suomen Akatemian rahoitus- ja asiantuntijatoiminnan kehittäminen

Akatemia on käynyt systemaattista vuoropuhelua tiedeyhteisön eri toimijoiden kanssa arviointi- ja rahoitusmenettelyjen eri muodoista. Akatemian strategian (2015) toimeenpanosuunnitelman pohjalta Akatemian hallintoviraston sisäinen työryhmä valmisteli vuoden 2016 aikana raportin, jossa käsiteltiin toimintaympäristössä ja Akatemiassa tapahtuneita muutoksia viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana sekä kuvattiin esille nousseita näkemyksiä toimikuntien työstä ja tunnistettuja kehitysmahdollisuuksia. Raportin valmistelun aikana kävi myös selväksi, että toiminnan kehittämisen kannalta olisi sisäisen kehittämisen lisäksi tärkeätä tarkastella myös akatemialakia ja -asetusta. Akatemian hallitus pyysikin joulukuussa 2016 opetus- ja kulttuuriministeriötä pohtimaan mahdollisuuksia lain ja asetuksen muutokseen.

Suomen Akatemian toimikuntatyötä on viime vuosina kehitetty sisäisin toimin monella tavalla. Tiivistä vuoropuhelua tiedeyhteisön toimijoiden kanssa on jatkettu

SUOMEN AKATEMIA

myös laki- ja asetusmuutosten valmistelun aikana, ja toimintatapojen yksityiskohdista on keskusteltu runsaasti. Tarkoituksena on mm. se, että kansainväliset asiantuntijapaneelit tulevat jatkossa hakemusten arvioinnin lisäksi asettamaan hakemukset paremmuusjärjestykseen (ns. rating ja ranking -menettely). Seuraavien toimikuntien nimitysprosessia varten Akatemiassa laaditaan myös toimikuntien jäsenten yksityiskohtainen tehtäväkuvaus ja selkeytetään toimielinten jäsenten tutkimusrahoituksen hakurajoituksia. Suunnitelmat perustuvat laajan sidosryhmätyön kautta esille nousseisiin näkemyksiin ja toiveisiin sekä vastaavien ulkomaisten organisaatioiden toimintatapojen analyysiin.

Suomen Akatemian *tiedepoliittisen roolin ja asiantuntijatehtävän* yhtenä keskeisenä osana on tieteen tekemistä ja vaikutusta koskevien aineistojen keruu, yhdistäminen muihin aineistoihin ja analysointi. Tämän roolin ilmentymänä ovat esimerkiksi Tieteen tila -selvitykset, mutta tarvetta toiminnan lauantamiseen on selvästi olemassa. Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa onkin käyty keskusteluja erilaisista mahdollisuuksista. Kuten hallituksen esitys toteaa, tämä edellyttää syvällistä yhteistyötä opetus- ja kulttuuriministeriön, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja Suomen Akatemian välillä. Säädosmuutokset parantavat osaltaan tällaisen toiminnan mahdollisuuksia.

Helsingissä 15.2.2018

Pääjohtaja

Heikki Mannila

Ylijohtaja, tutkimus

Riitta Maijala